

מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון גיליון 88 (אפריל 2020)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

מאי 2020

מגיפת הקורונה מזעזעת את סדר היום האמריקני, ואת תחושת הבטחון של ארה"ב. העיסוק בסוגיות חוץ ירד באורח דרמטי. עם זאת, נמשך העימות עם איראן והעיסוק המעצמתי בסוריה. הכאוס הפוליטי הישראלי הולך ותופס נפח תקשורתי בארה"ב, אם כי העיסוק בו אינו דרמטי אלא הדרגתי, וככל שמתברר כי האפשרות להמשך שלטונו של נתניהו היא אמיתית ורצינית נשאלת השאלה: לאן פנוך, ישראל?

איראן - שיגור הלוויין האיראני "נור" ב-22 באפריל, שנועד רשמית לספק יכולות למעקב אחר כוחות יריבים, עלול להוות איום אסטרטגי על ארה"ב. הלוויין אמור לשייט בגובה 425 ק"מ ולאפשר בכך שיגור טילים נגד ארה"ב בשנים הבאות. בהינתן השאיפה האיראנית להגמוניה במזרח התיכון, יש בכך איום ממשי, גם אם עדיין ערטילאי, לפי דוגמת צפון קוריאה שפיתחה ב-2016 את המערכת הלוויינית KMS-4. העימות של ארה"ב עם איראן נמשך. [מחלקת המדינה דחתה בתוקף](#) את הטענות האיראניות שהלוויין נועד לצרכי שלום. ב-1 באפריל, עדכן טראמפ שיש מידע והערכה לפיהם האיראנים או שלוחיהם עלולים לפעול נגד נכסים אמריקניים בעיראק, ואיים כי אם אכן כך יקרה, הם ישלמו מחיר כבד. ב-21 באפריל הותקף פטרול אמריקני בחסכה, שטח סורי קרוב לגבול עם עיראק. לפי הניו יורק טיימס, יש בממשל מחלוקת בין מזכיר המדינה פומפאו והיועץ לביטחון לאומי אובראייין מצד אחד, המעדיפים יד קשה, לבין מזכיר ההגנה אספר ויו"ר המטות המשולבים מיילי, מצד שני, המבכרים איפוק. פומפאו אף טוען, בהתקרב מועד תום אמברגו הנשק של האו"ם על איראן באוקטובר, כי על מועצת הבטחון לחדש את האמברגו כדי למנוע מאיראן התחמשות מחודשת. זאת, ביחוד לאור התנהגותה של איראן בשנת 2019, שבמהלכה שיגרה טילים בליסטיים אל שכנותיה, הפציעה מכליות נפט, הבריחה נשק לאזורי מלחמה והפילה מטוס אזרחי. פומפאו הטעים כי אין לאפשר לאיראן לרכוש אמל"ח מתקדם נוסף, גם לאחר תום האמברגו, וכי ארה"ב תפעל לשם כך. גורמי או"ם מסרו שארה"ב שואפת למעשה להחיל אמברגו כולל על איראן, ללא תאריך סיום.

ארה"ב האריכה את הפטור לחברות רוסיות, סיניות ואירופיות לטפל באתרי הגרעין האיראניים באראק ובבושהר, וזאת מטעמים של ניטור עמידתה של איראן במחויבותה על פי האמנות הבינלאומיות. אולם, זאת תוך ויכוח בממשל בין מזכיר המדינה פומפאו (הנוקשה בדרך כלל), אשר תמך בכך הפעם לבין מזכיר האוצר מנוצ'ין שהתנגד למתן "פרס" לאיראן. מצב זה אופייני לוויכוח הפנים-ממשלי אם לשמר את "הלחץ המירבי" על איראן או להקל על הסנקציות בשל משבר הקורונה, מאחר שאיראן ספגה מכה קשה מן הנגיף. איראן היא הרביעית בעולם במספר הקורבנות, ובשונה ממה שכתבנו בחודש שעבר, היא לא פעלה באופן נחרץ מול הקורונה והנגיף התפשט משטחה לאפגניסטן, כוויית, עיראק, תימן, לבנון ומדינות נוספות. אולם, הדעה הרווחת בושינגטון היא שאין צורך בהסרת הסנקציות כדי לאפשר תגובה הומניטרית לנגיף, ודי [בהקלות שנקטו עוד בפברואר 2020](#) כדי לאפשר טיפול יעיל במגפה.

בארה"ב מאמינים עוד כי ניתן להבהיר לאיראנים כי הם יכולים להשתמש במנגנונים הומניטריים בינלאומיים קיימים, בכספים כלואים במדינות שונות ובהסכם המזון והתרופות שנחתם עם איראן באמצעות שוויץ כדי לרכוש ציוד רפואי הומניטרי. המועמד הדמוקרטי לנשיאות ג'ו ביידן תומך בהקלות מסוימות על איראן מסיבות הומניטריות. לעומתו, מתנגדי ההקלות קוראים לאמץ את דרך הפעולה של ממשלי בוש הראשון ואובמה, שאישרו סיוע הומניטרי לאיראן בעקבות רעידות אדמה חמורות. לדבריהם, אין לראות בקורונה סיבה או מחולל להקלה בסנקציות, כיוון שהמשטר האיראני לא עשה שום צעד חיובי אלא אף טוען שהתפשטות הנגיף היא

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בושינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

תוצאה של "מלחמה ביולוגית" מצד ארה"ב. הנשיא ח'מנאי אף מאשים את הבית הלבן בטרור כלכלי ורפואי נגד איראן. אם בווישינגטון סברו שחיסול סולימאני ירפה את ידיה של איראן, הרי שאין פני הדברים תמיד כך. בעיראק, אמנם אותרה החלשות מסוימת בכוש התמרון של כוח קודס, אך ביקורו של מפקד הכוח החדש קעאני נועד להדק את השורות ולבצר את מעמד הכוח, כמו גם להשפיע על בחירת ראש הממשלה העיראקי החדש. לצד זאת, היחידות העממיות (PMU) מגבירות את פעילותן בעיראק. בסוריה, מגבירים שלוחי איראן את פעילותם המדינית ואף התרבותית ואת נראותם בחלב, לטקיה וחומס. גם תורכיה וסוריה מגבירות את פעולות הבלימה שלהן מול נוכחות איראן בסוריה.

משבר הקורונה במזרח התיכון - המשבר מחליש את האזור בכללותו, אך גם מספק לארה"ב הזדמנויות.

בעיראק התגברה פעילות דאע"ש, המצפה למה שנראה לו כנסיגה בלתי נמנעת של ארה"ב מהמדינה. מדינות הקואליציה משכו את מרבית כוחותיהן וארה"ב ריכזה את אנשיה במספר בסיסים מוגנים היטב, כגון בארביל ואל-אסד. מנגד, המשבר אולי מאפשר לארה"ב להעניק סיוע לאוכלוסייה וגם לקדם אגב כך את ענייניה. כך, לאור מצוקתה הכלכלית של האוטונומיה הכורדית בצפון עיראק עם התמוטטות מחירי הנפט ומשבר הקורונה, ארה"ב יכולה לפעול כדי להבטיח שבגדאד תעביר לכורדים את חלקם היחסי בתמלוגי הנפט (328 מיליון דולר לשנת 2019). הדבר יאפשר לכורדים לעמוד בהתחייבויותיהם ולגייס השקעות נוספות; להחליף בגז כורדי את השימוש האמריקני בדיזל; להחזיר את היקף התמיכה בפשמרגה מ-17 ל-23 מיליון דולר, להבטיח את המשך התמיכה בברזאני ולאחזר השקעות כורדיות במוסדות פיננסיים.

בלבנון, לאור השתלטות חזבאללה על משאבי המדינה, כולל הפניית יכולות רפואיות לטיפול בכוחות איראניים ובעלי בריתם, ארה"ב יכולה לפעול לחיזוק המערך הרפואי וכוחות הגבול של הצבא הלבנוני. בתימן יכולה ארה"ב לסייע בגיוס מחודש של בעלות הברית מהמפרץ הערבי (שאמנם ברובן כבר נטשו את המערכה) למהלך מדיני שיביא לסיום מכובד. כלפי ערב הסעודית, ישנה שניות מסוימת בעמדה האמריקנית, עם ובל הקשרי האנרגיה. מחד, ארה"ב נוקטת נימה מעט-ביקורתית כלפי ערב הסעודית בבואה לדון בעימות הנפט בין הממלכה לבין רוסיה על רקע מחירי הנפט הצונחים והפגיעה הנלווית שהדבר גורם לתעשיית הפצלים האמריקנית. מאידך, הנשיא טראמפ, שנדרש לסוגיית מחירי האנרגיה, התהדר בכך שקיים שיחות טובות בעניין זה עם פוטין ועם "ידיי מחמד בן סלמאן" – שיחה שהתקיימה דווקא במלאת שנה וחצי לרצח חשוקג'י בקונסוליה הסעודית באיסטנבול. גם הקונגרס ער לנושא וממאן להקל בסנקציות על רוסיה מחד גיסא ומאיים בעצירת סיוע צבאי לערב הסעודית מאידך גיסא, אם זו תתמיד במדיניות הפוגעת בתעשיית האנרגיה האמריקנית. ההסכם הרוסי-סעודי שהושג לאחרונה ושאמור להיות בתוקף עד יוני 2022 נועד לצמצם את תפוקת הנפט הסעודי והרוסי בכ-10 אחוזים מתפוקת הנפט העולמית, ובצד ההקלה שהוא מביא לתעשיית פצלי הנפט האמריקנית, נותר לראות עד כמה ועד מתי באמת יקוים.

חודשים ספורים לאחר הצהרתו של טראמפ על הסגת כוחות ארה"ב מסוריה, ולאחר כמה נסיגות מהנסיגה, חוזרת ארה"ב לפעול באזור דיר א-זור בתחרות עם רוסיה על ליבם של הכורדים. הסיבה לכך היא החשיבות האסטרטגית של האזור, קרבתו לעיראק ומשאבי הנפט הרבים שבו. ארה"ב פועלת מחדש מול אותם שבטים כורדים אתם סיימה כבר את התקשרותה הרשמית. ארה"ב שמה לה למטרה גם לעצור את שיבת דאע"ש ולבלום את הזליגה האיראנית מערבה. [ארה"ב ברכה את גרמניה](#) על ההחלטה להכליל את חזבאללה ברשימת הטרור. באשר למצרים, מחלקת המדינה העלתה בפני מזכיר המדינה את האפשרות לקצץ 300 מיליון דולר מן הסיוע השנתי בן 1.3 מיליארד דולר שמוענק למדינה, בגלל מותו בכלא המצרי של אזרח אמריקני-מצרי. זאת לאחר שסנאטורים דמוקרטים פנו לממשל לפעול למען שחרורו טרם פטירתו. בינתיים, הנשיא טראמפ ממשיך להתייחס לנשיא א-סיסי בתור "מנהיג גדול".

דו"ח מחלקת המדינה על יישום פירוק הנשק - הדו"ח השנתי, שפורסם ב-20 באפריל, עוסק בגורמים רבים ובהם רוסיה, סין ומדינות מרכז אסיה. יש בו גם התייחסויות לאיראן ולסוריה. הדו"ח מתייחס לכך שלפי חשיפת הארכיון האיראני על ידי ישראל ב-2018, איראן ממשיכה להחזיק במידע טכני שעשוי להיות רלבנטי לפיתוח נשק גרעיני, היה ותתקבל החלטה בנושא. בנובמבר 2019, איתרו פקחי סבא"א חלקיקי חומר גרעיני במיקומים בלתי מוכרזים. איראן גם אינה עומדת בדרישות סבא"א, ובכך היא חורגת מהסדר הביטחונות הכולל (CSA). במרץ 2020, איראן לא אפשרה גישה לפקחי סבא"א לשני אתרים ולא סיפקה הסברים. בפועל, איראן הגדילה את מאגר האורניום המועשר שלה באופן שאם תחליט על ייצור נשק הרי שפעולותיה הנוכחיות יסייעו לכך ולכן אינן עולות בקנה אחד עם התחייבויותיה לפי האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני (NPT). עוד

קובעת ארה"ב כי איראן חורגת גם מהאמנה הכימית (CWC) ואינה מדווחת על מלאי האמצעים הכימיים שברשותה ועל יכולת הייצור שלה. איראן גם לא חדלה מכוונתיה לייצר נשק ביולוגי, בניגוד לאמנת הנשק הביולוגי. **סוריה** נמצאת, על פי הדו"ח, בחריגה מה-NPT ואינה משתפת מידע עם סבא"א ביחס לכור החשאי שלה באל-קיבאר שהושמד על ידי ישראל, וארה"ב ממשיכה להיות מודאגת ביחס לכוונתיה הגרעיניות. סוריה חורגת מה-CWC והשתמשה בנשק כימי בקבאנה ובלטקיה במאי 2019. [דו"ח נוסף](#) של ארגון OPCW למניעת שימוש בנשק כימי מאשר כי סוריה השתמשה בנשק כימי החל ב-2017. ארה"ב ובעלות בריתה (בריטניה וצרפת) פרסמו דו"ח זה ב-8 באפריל, אך לא פירטו כיצד בכוונתן לפעול.

יהודים וישראל - מדיניותו הצפויה של המועמד הדמוקרטי ג'ו ביידן כלפי המזרח התיכון עדיין אינה ידועה, אם כי הוא הבהיר שכנשיא לא יחזיר את שגרירות ארה"ב לתל אביב. הזוג ביידן, שאמנם הם קתולים אך קרובים לקהילה היהודית, שיגר מסר חגיגי לחג הפסח והעלו על נס את העמידה האיתנה של היהודים. [המועצה הדמוקרטית היהודית של אמריקה אימצה את ביידן](#) בהתלהבות (שלא הייתה מוענקת לברני סנדרס לו ניצח בבחירות מוקדמות). עוד מתארגנות קבוצות של סטודנטים יהודים למען ביידן תחת השם [Jews 4 Joe](#) התופסות תשומת לב ברשתות החברתיות. לקראת האפשרות להכרזה על סיפוח חד צדדי החל ב-1 ביולי [מנהיגים יהודיים כתבו לגנץ ואשכנזי](#) שיפעילו את כוחם הפוליטי למניעת סיפוח חד-צדדי בגדה המערבית. גם [אישים ביטחוניים ישראלים](#) [כתבים נגד הסיפוח](#), ובכירי מערך החוץ של ממשל אובמה [דוחקים בביידן שיצא נגד הסיפוח](#), לפני שיהיה מאוחר מדי. נטען כי [נתניהו מנצל את משבר הקורונה](#) לצרכיו הפוליטיים, זורע פחד ומרסק את יריביו בחסות המשבר. בעת הנוכחית, עמדת טראמפ היא חשובה מאד, ולמעשה [דמותה העתידית של ישראל ואופייה](#) נתונות במידה רבה בידי טראמפ, לאור קביעת נתניהו כי כל מה שיחלט יהיה בעצה אחת עם הממשל והעובדה שוועדות המיפוי הישראליות-אמריקניות לסימון גבולות טרם סיימו את מלאכתן. שגריר ארה"ב פרידמן "מאוסר" מההסכמה על ממשלת אחדות בין שתי המפלגות הגדולות בישראל. הנשיא טראמפ שיגר לנשיא ריבלין [אגרת ברכה לבבית במיוחד](#) ליום העצמאות ה-72 של ישראל. ראש העיר של אלבמה שירשר בצהלה ל-193,000 תושביו שקיבל מתנה יקרת ערך מיאיר נתניהו בדמות 1,000 מסכות N95.

מנגד, האנטישמיות בארה"ב גוברת. אותרה דרשה של מטיף שהפיץ קונספירציה לפיה נגיף הקורונה מופץ באמצעות בתי הכנסת, ואירעו מספר מקרים של התפרצויות עוינות לתפילות שנערכו בזום. סוכלה הצתת בית אבות יהודי במסצ'וסטס ונמשכת פעילות ה-BDS אם כי יש דחיות בכינוסים של התנועה (רשמית בגלל הקורונה; למשל, באוניברסיטת קולומביה). הושמעו מחאות כלפי התבטאות ראש עיריית ניו יורק בלאזיו, אך ביקורתו החריפה (והמוצדקת) באה בעקבות התנהגות החרדים בבורו-פארק, ברוקלין אשר בניגוד להנחיות התקהלו במאותיהם.

הצלחת הסדרה "פאודה", הנתפסת ברשתות בתור צפיית רצף (binge) מומלצת לימי הקורונה, מקדמת את הדימוי של ישראל בארה"ב כמובילת התפיסה של "הגנה פעילה", שקיימת מאז הסרטים "הטל צל ענק" ו"אקסודוס", ומותאמת בעקבות "פאודה" לאתגרי ההווה.

ארה"ב ומוסלמים - ארגון הצדקה Zakat Foundation of America באזור שיקגו מתגייס לטיפול בקורונה, הן בגיוס כספים והן באספקת ציוד וחומרים. אולם תחקיר העלה כי העומדים בראשו קשורים בארגונים שהוגדרו על ידי הממשל האמריקני כארגוני טרור, ובהם ה-IHH התורכי (שהוביל את משט המרמרה לעזה ושקשור לחמאס) וג'מעת אל-אסלאמי (שקשור לתנועות טרור פקיסטניות). ראשי ארגון הזכאת מאשימים את מבקריהם באסלאמופוביה. פעילות ארגון הצדקה החברתי האסלאמי, בה ממלאת תפקיד מוביל גם לינדה סרסור שעבדה לצד ברני סנדרס והופיעה באוניברסיטת קולורדו מטעמם של ארגוני צדק חברתי, נתפסת יותר ויותר כפעילות אסלאמית ופחות כפעילות סוציאלית. הופעתה של סרסור באסיפת בחירות של מועמד לקונגרס ממוצא פלסטיני, שמתמודד נגד יו"ר וועדת החוץ היהודי אליוט אנגל, נראית בשלב זה דווקא כבנוס לאנגל.

המלצות לישראל - הגם שהבחירות לנשיאות תתקיימנה בעוד כחצי שנה, ראוי שישראל תיערך כבר כעת לעבודה מול [צוות מדיניות-החוץ של ביידן](#), אשר את רובו אנו מכירים היטב. יש לקבע ולהבהיר שכל שינוי טריטוריאלי בגדה המערבית יעשה רק בתיאום עם ארה"ב ולהימנע מסיפוח.